



Identifikacija žrtava trgovanja ljudima u zemljama tranzita i odredišta u Europi

Džepni vodič za djelatnike na terenu



HRVATSKI CRVENI KRIŽ



Sadržaj

Što je trgovanje ljudima?	3
Preporuke za provođenje razgovora s potencijalnim žrtvama trgovanja ljudima	4-7
Indikatori za prepoznavanje žrtava i pitanja za provođenje razgovora	8-15
Migracijsko iskustvo	8-9
Svakodnevni život povezan s iskorištavanjem	10-11
Sredstva kontrole koja primjenjuju počinitelji trgovanja ljudima	12-13
Vidljivi znakovi	14-15
Završetak razgovora i sljedeći koraci	16
Bilješke	18

Ovaj dokument izrađen je od strane Hrvatskog Crvenog križa i France terre d'asile u okviru projekta STEP „Integracija žrtava trgovanja ljudima proaktivnom identifikacijom i zaštitom“. Zagreb, veljača 2019.



Projekt sufinancira Fond Europske unije za azil, migracije i integraciju (AMIF)

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora te se Europska unija ne može smatrati odgovornom prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Što je trgovanje ljudima?

Trgovanje ljudima jedno je od najozbiljnijih kršenja ljudskih prava suvremenog doba te prijetnja odraslima i djeci diljem svijeta, a posebno migrantima, kao jednoj od najranjivijih skupina. Veliki broj osoba živi u uvjetima iskorištavanja upotrebom manipulacije ili nasilja, lišeni slobode, nesvjesni svojih prava i podrške na koju imaju pravo. Iz tog razloga, bitno je znati prepoznati znakove trgovanja ljudima, kao i koje korake poduzeti kako bi pružili podršku žrtvama.

Kontekst

Osobe koje su doživjele trgovanje ljudima često su bile izložene manipulaciji, prijevari i nasilnom ponašanju. To može utjecati na njihov manjak povjerenja u druge i utjecati na komunikaciju s osobama koje provode razgovor. Prilikom susreta i pružanja podrške potencijalnoj žrtvi, bitno je osigurati uvjete u kojima će se osoba osjećati ugodno i sigurno kako bi podijelila svoja iskustva i govorila o trenutnoj situaciji.

Preporuke za provođenje razgovora s potencijalnim žrtvama trgovanja ljudima

Prije razgovora

- ☐ Pripremiti i provjeriti postupak upućivanja na druge dionike u okviru Nacionalnog referalnog sustava
- ☐ Osigurati sigurno i mirno mjesto za vođenje razgovora
- ☐ Ukoliko je potrebno, osigurati usluge prevoditelja i objasniti njegovu ulogu
- ☐ Jednostavnim i jasnim rječnikom predstaviti sebe, svoju ulogu i ulogu organizacije koju predstavljate
- ☐ Objasniti osnovne principe rada i povjerljivosti
- ☐ Odgovoriti na hitne potrebe osobe (npr. hitne medicinske, fiziološke ili psihološke)

Tijekom razgovora

- ☐ Prikupiti informacije o različitim elementima trgovanja ljudima (proces, sredstva, svrha)
- ☐ Prepoznati različite indikatore (u nastavku)
- ☐ Voditi jasne i detaljne bilješke
- ☐ Objasniti postupke koji će uslijediti

Napomena: Kako bi se izbjegla retraumatizacija, postavljati samo neophodna pitanja i ne davati obećanja koja nije moguće ispuniti.

Zbog načela povjerljivosti i činjenice da se postupak podrške zasniva na dobrovoljnom pristanku, **postupci pomoći i zaštite ne smiju se poduzimati bez informiranog pristanka osobe**. Osobu je potrebno osnaživati i poticati da stupi u kontakt s relevantnim dionicima, no odluka o prihvaćanju programa pomoći i zaštite, kao i o daljnjem kontaktu s pomagačem, treba biti na osobi. Ukoliko osoba odbije pomoć, njezinu odluku treba poštivati.

Važno

Budite pažljivi i ne dovodite sebe ili druge u opasnost.

Obavijestite policiju ukoliko ste vi ili potencijalna žrtva u neposrednoj opasnosti.

Prepoznavanje i identificiranje potencijalnih žrtava trgovanja ljudima može se dogoditi tijekom bilo koje faze procesa migracije. Djelatnici na terenu u svom svakodnevnom radu s korisnicima imaju obvezu i istovremeno su u jedinstvenoj situaciji da primijete znakove koji mogu ukazati na potencijalni slučaj trgovanja ljudima. Uloga djelatnika na terenu nije službeno identificirati žrtve trgovanja ljudima, nego prepoznati ili uočiti znakove koji mogu upućivati na potencijalni slučaj. **Službena identifikacija je u policijskoj nadležnosti.**

Svi indikatori neće nužno biti prisutni kod svakog slučaja trgovanja ljudima, kao što ni njihova prisutnost ili izostanak nisu dovoljan dokaz da je riječ o trgovanju ljudima. Ukoliko je primijećen neki od znakova, bitno je prijaviti svoje sumnje i slijediti Nacionalni referalni sustav i druge uspostavljene procedure.

Postavljanje odgovarajućih pitanja može pomoći utvrditi radi li se o potencijalnoj žrtvi trgovanja ljudima. U tablici u nastavku navedeni su primjeri jednostavnih pitanja koja mogu pomoći uočavanju indikatora trgovanja ljudima.

Indikatori za prepoznavanje žrtava i pitanja za provođenje razgovora

Migracijsko iskustvo

Indikatori

- | | |
|--------------------------|---|
| ☐ | Dugo vremena boravi u zemlji tranzita (Libija, Turska, Italija, Bugarska, Hrvatska, Francuska, Srbija, Grčka, Bosna i Hercegovina) |
| ☐ | Obmanuta lažnim obećanjima, osoba ima nerealna očekivanja o životu u zemlji odredišta |
| ☐ | Nedosljednost u priči vezanoj za migracijski put, „rupe“ u priči, neupućenost u rutu putovanja od zemlje podrijetla do odredišta |
| ☐ | Promjene u priči o putovanju, izbjegavanje, poricanje, umanjivanje ozbiljnosti situacije, pričanje potpuno iste priče kao i drugi migranti s istog područja |
| ☐ | Značajan dug krijumčarima, dug je veći nego što je dogovoreno ili se povećava protokom vremena |
| ☐ | Ne zna u kojoj se zemlji nalazi |

Pitanja za vođenje razgovora

- Kako je došlo do toga da ste odlučili napustiti svoju zemlju?
- Što se dogodilo otkad ste napustili svoju zemlju?
- Kroz koje druge zemlje ste prošli prije dolaska ovdje?
- Jeste li odabrali/znali svoje odredište?
- Kako ste došli u ovu zemlju?
- Je li vam itko oduzeo i zadržao vaše osobne dokumente kao što su osobna iskaznica ili putovnica?
- Kako ste platili troškove putovanja?
- Tko je organizirao vaše putovanje?
- Koja su bila vaša očekivanja prije dolaska?
- Jeste li bili obmanuti o prirodi posla i uvjetima života?

Svakodnevni život povezan s iskorištavanjem

Indikatori

- | | |
|--------------------------|--|
| ☐ | Stil života nije usklađen sa socio-ekonomskom situacijom: skupi telefon ili stvari, osoba se odijeva iznad svojih financijskih mogućnosti |
| ☐ | Često napuštanje smještaja u različitim automobilima, s različitim ljudima ili nemogućnost napuštanja radnog mjesta |
| ☐ | Neuredan ritam života: raspored spavanja, nepoštivanje vremena dogovora i sastanaka i/ili propušteni sastanak, ponavljajuća i neopravdana odsutnost, problem zamora i koncentracije |
| ☐ | Posjedovanje velikog iznosa novca u gotovini |
| ☐ | Nedostatak brige i nedostatak pitanja vezano za osiguranje smještaja |
| ☐ | Nalazi se na mjestu povezanim sa slučajevima iskorištavanja |
| ☐ | Česta promjena mjesta stanovanja |
| ☐ | Susjedstvo (ili skrbnik) koji ima pritužbe (na primjer, zbog buke ili previše ljudi koji dolaze u posjet), što bi moglo ukazivati na pružanje spolnih usluga ili sumnju na nezakonite radnje |
| ☐ | Koristi socijalne usluge i naknade, no mora ih predati drugoj osobi ili im nema pristup |

Pitanja za vođenje razgovora

- Jeste li posjetili liječnika otkad ste ovdje?
- Imate li zdravstvenih problema?
- Na koji način dolazite do sredstava za život ovdje?
- Radite li? Ako da, imate li pravo na slobodne dane?
- Poštujete li vaš poslodavac dogovoreno radno vrijeme? Jeste li prisiljeni raditi više sati nego što je to prvobitno dogovoreno? Imate li gdje spavati?
- Tko vam je osigurao smještaj? Živate li s drugim osobama?
- Imate li svoj osobni prostor za spavanje?
- Znate li svoju adresu?
- Poznajete li ovdje neka mjesta (nekih organizacija, liječnika, trgovina itd.)?
- Poznajete li ikoga ovdje?
- Imate li informacije o svojim pravima ovdje?
- Ograničava li vam netko pristup sustavu socijalne skrbi ili drugim organizacijama?

Sredstva kontrole koja primjenjuju počinitelji trgovanja ljudima

Indikatori

- ☐ Uvijek je u pratnji osobe ili grupe, izbjegava individualne razgovore/intervjue (za djecu, stalna pratnja odraslih i zabrana razgovora s nepoznatim odraslim osobama)
- ☐ Znakovi da je osoba nekako „kontrolirana“ (ograničena sloboda kretanja, netko drugi posjeduje njene dokumente ili osoba ima lažne dokumente)
- ☐ Doima se da je osoba prethodno primila upute o tome što reći
- ☐ Neprestani telefonski pozivi, posjeduje više telefona
- ☐ Osoba ne može govoriti u svoje ime, uvijek u pratnji nekoga tko govori umjesto nje
- ☐ Doima se da je osoba u nezdravoj vezi ili odnosu u kojem ju partner zlostavlja
- ☐ Od osobe je zatraženo da potpiše ugovor s tvrtkama koje pružaju usluge (financijske, telekomunikacijske) ili isporučuju robu (automobili, mobilni uređaji i sl.), i prisiljena ih je predati drugoj osobi i sama ne uživa u tim uslugama ili robi

Pitanja za vođenje razgovora

- Jeste li bili prisiljeni obavljati zadatke ili pružati određene usluge protiv vaše volje?
- Je li itko zaprijetio vama ili vašoj obitelji ukoliko pokušate otići ili ako pričate o prirodi svog posla? Jeste li povrijeđeni na bilo koji način?
- Imate li pristup novcu koji zaradite? Koristite li zarađeni novac za otplatu duga?
- Imate li mobilni telefon? Tko vam je kupio SIM karticu za mobilni telefon? Možete li promijeniti SIM karticu kada želite?
- Smijete li napustiti mjesto gdje živite/radite? Ako da, pod kojim uvjetima? Je li vam dopušteno da sami izlazite van kuće/posla i razgovarate s drugim osobama?
- Jesu li vrata i prozori zaključani tako da ne možete izaći svojevrijedno? Imate li ključ od sobe?
- Pruža li vam netko uslugu smještaja? Ako da, pod kojim uvjetima? Jeste li ikada bili lišeni hrane, vode, spavanja? Morate li zatražiti dozvolu da biste jeli, pili, spavali ili obavljali nuždu?

Vidljivi znakovi

Indikatori

- | | |
|--------------------------|---|
| ☐ | Izrazit oprez/sumnjičavost |
| ☐ | Ponašanje koje odskake od uobičajenog i/ili neprimjereno ponašanje prema drugima |
| ☐ | Skraćivanje razgovora i iskazivanje nepovjerenja prema predstavnicima vlasti |
| ☐ | Stav izbjegavanja: odvrćanje pogleda, izbjegavanje predstavnika vlasti i odbijanje prijavljivanja predstavnicima vlasti bilo kojeg oblika nasilja koji je osoba doživjela |
| ☐ | Pokazuje znakove koji upućuju da se njezino kretanje nadgleda, neprestano gleda u nekoga tko se čini da ju promatra |
| ☐ | Postojanje ovisnosti o raznim supstancijama |
| ☐ | Negativni osjećaji koji utječu na njeno ponašanje (tjeskoba, uplašenost, izoliranost, posramljenost, beznadnost, osjećaj krivnje) i nerado govori o tome |
| ☐ | Vidljivi znakovi ozljeda (modrice, posjekotine, opekline, specifične tetovaže, ozljede na radu itd.) koji nisu prethodno liječeni, oklijevanje i izbjegavanje objašnjenja zadobivanja ozljeda |

Pitanja za vođenje razgovora

- Kako spavate?
- Razljutite li se brzo/imate li česte promjene raspoloženja?
- Trebate li alkohol ili druge supstance kako bi preživjeli dan?
- Bojite li se nekoga?

Završetak razgovora i sljedeći koraci

Vaša uloga pomagača nije sa sigurnošću odrediti je li osoba žrtva trgovanja ljudima ili ne, nego kroz uspostavljene procedure izvijestiti o sumnjama i pružiti podršku osobi ukoliko ona na to pristane.

- ☐ U slučaju “otvaranja” pitati osobu jeste li vi prva osoba koja zna što joj se dogodilo. Ukoliko niste, provjeriti uživa li osoba podršku neke druge organizacije ili institucije.
- ☐ Informirati osobu o njenim pravima i drugim pružateljima usluga koji mogu pružiti potrebnu podršku.
- ☐ Pitati osobu želi li obavijestiti policiju. Ukoliko da, ponuditi joj podršku.
- ☐ Osigurati (po mogućnosti pisani) informirani pristanak za poduzimanje sljedećih koraka.
- ☐ Dogovoriti način kontaktiranja s osobom.
- ☐ Slijediti procedure vaše organizacije (npr. obavijestiti vašeg nadređenog/osobu koja je zadužena za trgovanje ljudima).
- ☐ Uz informirani pristanak, uputiti osobu relevantnim pružateljima usluga ili organizacijama koje pružaju specijalizirane usluge.
- ☐ Ukoliko vaša organizacija pruža program pomoći i podrške, imenovati pomagača.

Bilješke

Bilješke

Hrvatski Crveni križ,
Ulica Crvenog križa 14, 10 000 Zagreb
Telefon: +385 1 4655 814
E-adresa: redcross@hck.hr
Internetska adresa: www.hck.hr

Ovaj dokument je dodatak dokumentu „Identifikacija
žrtava trgovanja ljudima u zemljama tranzita i odredišta
u Europi - Praktične smjernice za djelatnike na terenu.”

Fotografija: Sonia Kerlidou, Kamp Calais, 2015.